

Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων
ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

**Παραδειγματικό σενάριο
στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών**

«Παράγωγα ουσιαστικά σε -μμα / -μα και -ιση / -ηση»

**Συγγραφή: ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΓΙΑΝΝΟΥ
Εφαρμογή: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ**

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Περιεχόμενα

Ταυτότητα	4
Σύντομη περιγραφή του σεναρίου	4
Στόχοι	4
Παρουσίαση της πρότασης	5
Κριτική	7
Βιβλιογραφία - Δικτυογραφία.....	7
Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

- Τάξη:* Α΄ Γυμνασίου
- Γνωστικό αντικείμενο:* Αρχαία Ελληνική Γλώσσα
- Άλλες εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές:* Νέα Ελληνική Γλώσσα
- Διδακτική ενότητα:* Ενότητα 6, Μέρος «Β2. Ετυμολογικά» (Παραγωγή ουσιαστικών).
- Χρονική διάρκεια:* 26.03.2015-02.04.2015.
- Χρόνος διδασκαλίας:* 4 ώρες.
- Ομάδες εργασίας:* 5 ομάδες των 4 ατόμων και 2 ομάδες των 3 ατόμων (με κοινά Φύλλα Εργασίας).
- Εργαλεία:* Διαδίκτυο, Κειμενογράφος, Εφαρμογή για σταυρόλεξα.
- Εφαρμογή:* Κωνσταντίνα Γακοπούλου
- Δημιουργός:* Τριανταφυλλιά Γιάννου

2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Τα ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα (που περιέχουν σώματα κειμένων και λεξικά) διευκολύνουν τη συγκριτική προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής μέσω της νέας ελληνικής γλώσσας και τη συνειδητοποίηση της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας από την αρχαία στη νέα μορφή της. Στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν τους γενικούς κανόνες που διέπουν τον σχηματισμό των παράγωγων ουσιαστικών σε **-μμα / -μα** και **-ιση / -ηση**. Βασικό εργαλείο τους είναι το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) (στο εξής ΛΚΝ) της Πύλης για την Ελληνική γλώσσα.

3. ΣΤΟΧΟΙ

Διδακτικοί στόχοι

- ☞ **Επιδιώκεται οι μαθητές:**
 - Να εξοικειωθούν σταδιακά με τα σώματα κειμένων και τα λεξικά ως εργαλεία κατά την εκμάθηση της γλώσσας.
 - Να διερευνήσουν τον τρόπο παραγωγής και σύνθεσης του λεξιλογίου της αε και νε γλώσσας.
 - Να κατανοήσουν τη λειτουργία των παραγωγικών καταλήξεων κατά τον σχηματισμό των λέξεων.

- Να συνειδητοποιήσουν την έννοια της ιστορικής ορθογραφίας και της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Παιδαγωγικοί-τεχνολογικοί στόχοι

⇒ Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να κατακτήσουν τη γνώση σύμφωνα με την εποικοδομιστική μέθοδο, συμμετέχοντας ενεργά στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων και βασισμένοι σε προηγούμενες γνώσεις τους.
- Να προσεγγίσουν κριτικά το υλικό που συλλέγουν και να κατανοήσουν την αξία της διερεύνησης, της κριτικής αποτίμησης και της σύγκρισης.
- Να ασκηθούν στην ομαδική εργασία δουλεύοντας σε ανοιχτά περιβάλλοντα μάθησης που ευνοούν την ομαδική και κριτική διερεύνηση.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες διαχείρισης, επεξεργασίας και ταξινόμησης των δεδομένων.

4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο εφαρμογής

Τα ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα (που περιέχουν σώματα κειμένων και λεξικά) επιτρέπουν την ενίσχυση και διεύρυνση της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών.

Ειδικότερα, διευκολύνουν:

- Την εκμάθηση γλωσσικών φαινομένων μέσα από τη χρήση και τη σταδιακή εξοικείωση με τους γλωσσικούς μηχανισμούς κατά την παραγωγή και τη σύνθεση του λεξιλογίου.
- Την προσπέλαση φαινομένων της αε γλώσσας μέσα από γλωσσικούς παραλληλισμούς με τη νεοελληνική, την προσέγγιση του άγνωστου για τους μαθητές γλωσσικού στοιχείου μέσα από τα κοινά ή γνωστά στοιχεία, γεγονός που μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για την εξαγωγή περισσότερων συμπερασμάτων σχετικά με τους μηχανισμούς της γλώσσας και της εξέλιξής της.
- Τη διερεύνηση των κατασκευαστικών αρχών των λέξεων και των στενών δεσμών ετυμολογίας και σημασίας, ώστε να γίνει κατανοητό ότι η γνώση ενός αριθμού θεμάτων και της λειτουργίας παραγωγικών παραθημάτων μπορεί

σχετικά εύκολα να οδηγήσει στην κατανόηση της σημασίας μεγάλου αριθμού λέξεων.

- Την κατανόηση των ομοιοτήτων και των διαφορών των δύο μορφών της ελληνικής γλώσσας, της αρχαίας και της νέας.

Προϋποθέσεις υλοποίησης

Οι μαθητές χρειάζεται να έχουν βασικές δεξιότητες στη χρήση των ΤΠΕ: να είναι σε θέση να αναζητούν πληροφορίες στο διαδίκτυο γενικά και σε λεξικά και σώματα κειμένων ειδικότερα, να χειρίζονται κειμενογράφο ή/ και λογισμικό δημιουργίας σταυρόλεξου.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Πορεία εργασίας

☞ *Σημείωση:* Πριν από την έναρξη εφαρμογής του σεναρίου προηγείται σύντομη σύσταση του εργαλείου *Σύνθετης Αναζήτησης* στο ΛΚΝ, ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν με τις δυνατότητές του και να μπορούν να τις αξιοποιούν.

Οργάνωση της τάξης-Διδακτική διαδικασία:

1η και 2η ώρα

Οι μαθητές αρχικά χωρίζονται σε πέντε ομάδες των τεσσάρων ατόμων και σε δύο ομάδες των τριών ατόμων με παρέμβαση του διδάσκοντος, ώστε να προκύψουν ισοδύναμες ομάδες ως προς τη στελέχωσή τους με άτομα εξοικειωμένα με τον χειρισμό υπολογιστή. Ο ρόλος που θα κληθεί να παίξει κάθε μαθητής σε αυτές (χειριστής Η/Υ, γνώστης λογισμικού επεξεργασίας κειμένου, γραμματέας, συντονιστής κτλ.) αλλά και η εναλλαγή των ρόλων αυτών, προκειμένου οι μαθητές να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους εκ περιτροπής σε διαφορετικού τύπου δεξιότητες, εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των ίδιων των ομάδων.

Δραστηριότητα Α. Συγκέντρωση του υλικού από το ΛΚΝ (ενισχυτικά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και το Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής):

Οι μαθητές εργάζονται στο ανοιχτό εκπαιδευτικό περιβάλλον της Πύλης για την Ελληνική γλώσσα, και συγκεκριμένα στα *Λεξικά*. Επιλέγουν ελεύθερα το υλικό τους μετά από αναζήτηση.

Δραστηριότητα Β. Επεξεργασία του σχετικού υλικού:

Οι μαθητές επεξεργάζονται το υλικό που έχουν συγκεντρώσει, ώστε να ομαδοποιήσουν τις λέξεις με γλωσσικά κριτήρια.

Δραστηριότητα Γ. Διατύπωση γενικών κανόνων:

Η επεξεργασία του υλικού τους επιτρέπει: (α) να διαπιστώνουν επαγωγικά τους μηχανισμούς που λειτουργούν κατά την παραγωγή και σύνθεση του λεξιλογίου τόσο στην αε όσο και στη νε γλώσσα, (β) να συνειδητοποιήσουν τη διαδικασία σχηματισμού των γραμματικών κανόνων, και (γ) να διατυπώσουν γενικούς κανόνες.

Δραστηριότητα Δ. Ασκήσεις:

Αφού έχουν μόνοι τους διαπιστώσει τους μηχανισμούς που λειτουργούν κατά την παραγωγή και σύνθεση του λεξιλογίου, προχωρούν σε ασκήσεις για να ελέγξουν τη λειτουργία τους.

Δραστηριότητα Ε. Επιβεβαίωση της ισχύος των κανόνων ή συμπλήρωσή τους:

Τέλος, εξετάζουν τα συμπεράσματα και τους κανόνες που είχαν αρχικά διατυπώσει, ώστε να αναθεωρήσουν ή να συμπληρώσουν τις παρατηρήσεις τους.

3η ώρα

Δραστηριότητα ΣΤ. Παιχνίδι γλωσσικής επίγνωσης

Με σκοπό την εμπέδωση της αποκτηθείσας γνώσης, κάθε ομάδα καλείται να δημιουργήσει το δικό της σταυρόλεξο επιλέγοντας το κατάλληλο γλωσσικό υλικό, ώστε να συντάξει τέσσερις προτάσεις με ορισμούς ή/και παραδείγματα χρήσης των λέξεων. Παράλληλα, προετοιμάζεται, ώστε να είναι σε θέση να λύσει το σταυρόλεξο των άλλων ομάδων. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να επιλέξουν παραδείγματα χρήσης των λέξεων μέσα από αυθεντικά σώματα κειμένων (βλ. λ.χ. [Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων](#) στην Πύλη για την Ελληνική γλώσσα.).

4η ώρα

Παρουσίαση των Φύλλων Εργασίας με βάση το υλικό που συγκέντρωσαν οι ομάδες στην ολομέλεια της τάξης με τέτοιο τρόπο, ώστε κάθε ομάδα να παρουσιάζει μία συγκεκριμένη δραστηριότητα των Φύλλων Εργασίας και όχι όλες οι ομάδες όλα τα Φύλλα. Οι ομάδες επιχειρούν, επίσης, να λύσουν τα σταυρόλεξα των άλλων ομάδων. Στο τέλος αναδεικνύονται δύο νικήτριες ομάδες: (α) αυτή που θα δώσει τις

περισσότερες σωστές απαντήσεις, και (β) αυτή που θα ψηφιστεί από την τάξη ότι έφτιαξε το πιο πετυχημένο σταυρόλεξο.

5. ΚΡΙΤΙΚΗ

Οι μαθητές εργάστηκαν με προθυμία και ταχύτητα κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του παρόντος σεναρίου, καθώς είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και με τη λεξικογραφική εργασία σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα τόσο στο μάθημα της Αρχαίας όσο και σε αυτό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Χαρακτηριστικό είναι μάλιστα το γεγονός ότι οι μαθητές αρχικά θεώρησαν ότι η εφαρμογή του σεναρίου εμπίπτει στο μάθημα των Νέων Ελληνικών και όχι των Αρχαίων, με αποτέλεσμα να χρειαστεί η παρέμβαση του διδάσκοντος, προκειμένου να καταστεί για μια ακόμη φορά σαφής η διασύνδεση των δύο γλωσσικών δομών.

Σε γενικές γραμμές οι μαθητές δεν αντιμετώπισαν κάποια ιδιαίτερη δυσκολία, καθώς οι δραστηριότητες των Φύλλων Εργασίας είναι αναλυτικά διατυπωμένες και οριοθετημένες, ώστε να εξασφαλίζεται η ολοκλήρωση της μαθησιακής διαδικασίας με επαγωγική πορεία. Η μόνη παρέμβαση του διδάσκοντος περιορίστηκε στη διασαφήνιση του ορισμού κριτηρίων ομαδοποίησης στη δραστηριότητα Β3 των Φύλλων 1α και 1β και σε επιμέρους επεξηγήσεις αναφορικά με τη δημιουργία του σταυρόλεξου, για το οποίο κάποιες ομάδες χρησιμοποίησαν εφαρμογές εκτός της προτεινόμενης, όπως π.χ. την εφαρμογή Hot Potatoes.

Σε κάποιες περιπτώσεις χρειάστηκε, επίσης, να δοθούν διευκρινήσεις σχετικά με το αν η απάντηση σε ορισμένες δραστηριότητες θα έπρεπε να γίνει γραπτώς ή προφορικώς, π.χ. στις δραστηριότητες του Φύλλου Εργασίας 2 (Γ, Δ, 3 και 4, Ε), στις οποίες οι απαντήσεις ζητήθηκαν προφορικώς για οικονομία χρόνου. Στο ίδιο Φύλλο χρήσιμη θα ήταν ενδεχομένως και η επιβεβαίωση της διατύπωσης των κανόνων όχι μόνο μέσω της χρήσης του ηλεκτρονικού ΛΚΝ αλλά και της ψηφιακής έκδοσης της Γραμματικής της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας.

Το αρχικό χρονοδιάγραμμα του σεναρίου δεν τηρήθηκε, καθώς χρειάστηκαν δύο επιπλέον διδακτικές ώρες (δηλαδή ακριβώς οι διπλάσιες από τις προβλεπόμενες) για την παρουσίαση του υλικού στην ολομέλεια της τάξης, για συζήτηση και ανατροφοδότηση. Επίσης, η αρχική οδηγία που προτείνει την περαιτέρω διάσπαση των ομάδων σε υπο-ομάδες με το σκεπτικό δύο μαθητές να ασχοληθούν με το Φύλλο

Εργασίας 1α και οι δύο με το Φύλλο Εργασίας 1β (δραστηριότητες Α και Β) είναι δυνατόν να εφαρμοστεί μόνο εφόσον υπάρχει ικανός αριθμός ηλεκτρονικών υπολογιστών, πράγμα που είναι λίγο δύσκολο στη σχολική πραγματικότητα. Έτσι, οι ομάδες αναγκάστηκαν να δουλέψουν με όλα τα μέλη τους τα Φύλλα Εργασίας 1α και 1β, γεγονός που επιβράδυνε τον ρυθμό εργασίας.

Ο χρόνος που διατέθηκε για τις δραστηριότητες είναι όντως αυξημένος σε σχέση με αυτόν που απαιτείται για τη διδασκαλία των φαινομένων χωρίς ΤΠΕ. Ωστόσο, το ποσοτικό μειονέκτημα αντισταθμίζεται από την ουσιαστική γνώση που αποκτούν οι μαθητές αναζητώντας, ανακαλύπτοντας και παίζοντας, καθώς δεν περιορίζονται στην εκμάθηση κανόνων, αλλά καταλήγουν στην επαγωγική διατύπωση κανόνων μέσα από τη χρήση και τη συνειδητοποίηση της λειτουργίας της γλώσσας.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

(α) Βιβλιογραφία

- Βαρμάζης, Ν.Δ. 1999. *Διδακτική των Αρχαίων Ελληνικών. Από την Παράδοση στην Ανανέωση της Διδακτικής Μεθόδου*. Αθήνα: Πατάκης.
- Γιάννου, Τ. 2002. «Οι ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών». Στον τόμο «Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης (Ειδικό Μέρος, Κλάδος ΠΕ02)». Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στη Χρήση και Αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διδακτική Διαδικασία. 2η έκδ. (αναθ.): Ε.Α.Ι.Τ.Υ: Πάτρα 2010, σελ. 100–124.
- Κουτσογιάννης, Δ. (επιμ.). 2001. *Πληροφορική-επικοινωνιακή Τεχνολογία και Γλωσσική Αγωγή: Η Διεθνής Εμπειρία*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Μαρωνίτης, Δ.Ν. 1993. «Η Σχολική Μετάφραση». *Φιλολόγος* 71: 6-29.
- Τσέλικας, Σ. 2002. «Ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα και διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών». Στον τόμο «Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης (Ειδικό Μέρος, Κλάδος ΠΕ02)». Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στη Χρήση και Αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διδακτική Διαδικασία. 2η έκδ. (αναθ.): Ε.Α.Ι.Τ.Υ: Πάτρα 2010, σελ. 343–349.
- Χρηστίδης, Α.-Φ. 2005. *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*. Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

(β) Δικτυογραφία

Μαρωνίτης, Δ.Ν. 2000. «Θέματα και Προβλήματα Ενδογλωσσικής Μετάφρασης στην Εκπαίδευση». Στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, «Ενδογλωσσική Μετάφραση»

http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_theory/page_000.html).

ΠΥΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, «Ηλεκτρονικά Λεξικά: Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής»

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html).

ΠΥΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, «Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/index.html).

ΨΗΦΙΔΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, «Ψηφιακές Εφαρμογές Ανοιχτού Κώδικα»

http://www.greek-language.gr/Resources/ancient_greek/guides/apps/index.html).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1α (ουσιαστικά σε -μμα / -μα)

A. Συγκέντρωση του υλικού από το ΑΚΝ

1. Είστε στην ιστοσελίδα [Πύλη για την Ελληνική γλώσσα](#) Ενότητα: Νέα ελληνική
—> Ηλεκτρονικά Λεξικά —> [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#).

- (α) Επιλέγετε (από τον κατάλογο στα αριστερά) τη *Σύνθετη Αναζήτηση*.
- (β) Στο πεδίο αναζήτησης συμπληρώνετε το επίθημα ***μα** και στο πεδίο *Τύπος λήμματος* επιλέγετε *ουσιαστικό*.

☞ Σημ.: Χρησιμοποιούμε το σύμβολο * πριν από τους χαρακτήρες που αναζητούμε, όταν θέλουμε να πάρουμε αποτελέσματα που τελειώνουν σε αυτούς τους χαρακτήρες (δηλαδή, αν γράψουμε *μα, θα πάρουμε όλες τις λέξεις που έχουν κατάληξη σε -μα).

2. Συγκεντρώνετε τα αποτελέσματα:

- (α) Επιλέγετε ουσιαστικά που εύκολα αναγνωρίζετε από ποια ρήματα παράγονται.
- (β) Συγκεντρώνετε περίπου 15 ουσιαστικά.

☞ Σημ. 1: Θα σας βοηθήσουν οι φράσεις «ενέργεια του ... », «αποτέλεσμα του ... », «ενέργεια ή αποτέλεσμα του ... », « πρόσωπο που ενεργεί».

☞ Σημ. 2: Για να συγκεντρώσετε εύκολα τα αποτελέσματα, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το καλάθι που υπάρχει στα αριστερά κάθε λήμματος. Όταν πατήσετε το καλάθι, η λέξη πηγαίνει στον κατάλογο που σχηματίζετε εσείς. Για να δείτε τον κατάλογο, μπορείτε να επιλέξετε την ένδειξη *Προβολή* που υπάρχει πάνω δεξιά στην οθόνη σας, δίπλα στο πεδίο αναζήτησης.

3. Επαναλαμβάνετε τα παραπάνω βήματα (1 και 2) για το επίθημα **-μμα**.

B. Επεξεργασία του υλικού

1. Καταγράφετε τα ουσιαστικά που έχετε επιλέξει σε πίνακα:

ουσιαστικά σε -μμα	< ρήματα	ουσιαστικά σε -μα	< ρήματα

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1β (ουσιαστικά σε -ιση / -ηση)

A. Συγκέντρωση του υλικού από το ΑΚΝ

1. Είστε στην ιστοσελίδα [Πύλη για την Ελληνική γλώσσα](#) Ενότητα: Νέα ελληνική
—> Ηλεκτρονικά λεξικά —> [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#).

- (α) Επιλέγετε (από τον κατάλογο στα αριστερά) τη *Σύνθετη Αναζήτηση*.
- (β) Στο πεδίο αναζήτησης συμπληρώνετε ***ιση** και στο πεδίο *Τύπος λήμματος* επιλέγετε το *ουσιαστικό*.

☞ Σημ.: Χρησιμοποιούμε το σύμβολο * πριν από τους χαρακτήρες που αναζητούμε, όταν θέλουμε να πάρουμε αποτελέσματα που τελειώνουν σε αυτούς τους χαρακτήρες (δηλαδή, αν γράψουμε *ιση, θα πάρουμε όλες τις λέξεις που έχουν κατάληξη σε -ιση).

2. Συγκεντρώνετε τα αποτελέσματα:

- (α) Επιλέγετε ουσιαστικά που εύκολα αναγνωρίζετε από ποια ρήματα παράγονται.
- (β) Συγκεντρώνετε περίπου 15 ουσιαστικά.

☞ Σημ. 1: Θα σας βοηθήσουν οι φράσεις «ενέργεια του ...», «αποτέλεσμα του ...», «ενέργεια ή αποτέλεσμα του ...».

☞ Σημ. 2: Για να συγκεντρώσετε εύκολα τα αποτελέσματα, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το καλάθι που υπάρχει στα αριστερά κάθε λήμματος. Όταν πατήσετε το καλάθι, η λέξη πηγαίνει στον κατάλογο που σχηματίζετε εσείς. Για να δείτε τον κατάλογο, μπορείτε να επιλέξετε την ένδειξη *Προβολή* που υπάρχει πάνω δεξιά στην οθόνη σας, δίπλα στο πεδίο αναζήτησης.

3. Επαναλαμβάνετε τα παραπάνω βήματα (1 και 2) για την κατάληξη **-ηση**.

B. Επεξεργασία του υλικού

1. Καταγράφετε τα ουσιαστικά που έχετε επιλέξει σε πίνακα:

ουσιαστικά σε -ιση	< ρήματα	ουσιαστικά σε -ηση	< ρήματα

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

Γ. Διατύπωση γενικών κανόνων

1. Να διατυπώσετε τους κανόνες που ισχύουν στην παραγωγή των ουσιαστικών σε **-μμα** και **-μα**.
2. Να διατυπώσετε τους κανόνες που ισχύουν στην παραγωγή των ουσιαστικών σε **-ιση** και **-ηση**.

Δ. Ασκήσεις

1. Συμπληρώστε το επίθημα (**-μμα** ή **-μα**) στα παρακάτω ουσιαστικά και (στη β' στήλη) το ρήμα από το οποίο παράγονται:
 - 1.1. *πρόσκο* _____
 - 1.2. *στρέ* _____
 - 1.3. *απόρι* _____
 - 1.4. *διάγρα* _____
 - 1.5. *υπόλει* _____
 - 1.6. *αιμάτω* _____
 - 1.7. *χτύπη* _____
 - 1.8. *απόκο* _____
 - 1.9. *προκάλυ* _____
 - 1.10. *μήνυ* _____
2. Συμπληρώστε το επίθημα (**-ιση** ή **-ηση**) στα παρακάτω ουσιαστικά και (στη β' στήλη) το ρήμα από το οποίο παράγονται:
 - 1.1. *πρόκρ* _____
 - 1.2. *κατάργ* _____
 - 1.3. *έγκλ* _____
 - 1.4. *προσκόμ* _____
 - 1.5. *έκκλ* _____
 - 1.6. *ταξινόμ* _____
 - 1.7. *απόκλ* _____
 - 1.8. *συγκρότ* _____
 - 1.9. *πρόκλ* _____

1.10. καταπόν _____

3. Εξηγήστε γιατί έχουν διαφορετική ορθογραφία τα ακόλουθα ουσιαστικά: κλίση/κλήση, σύγκλιση/σύγκληση, εξάρτηση/εξάρτυση. Από ποιες λέξεις παράγονται και ποια είναι η σημασία τους;
4. Με ποιον τρόπο θα χρησιμοποιήσετε το ηλεκτρονικό ΛΚΝ, ώστε να ελέγξετε την ορθότητα των απαντήσεών σας;

Ε. Επιβεβαίωση της ισχύος των κανόνων ή συμπλήρωσή τους

1. Μετά την επεξεργασία των ασκήσεων, έχετε εντοπίσει περιπτώσεις ουσιαστικών που δεν υπάγονται στους κανόνες που είχατε σχηματίσει στο στάδιο Γ;
2. Μπορείτε να διατυπώσετε τους γενικούς κανόνες που ισχύουν στην παραγωγή των ουσιαστικών σε **-μμα** και **-μα**;
3. Μπορείτε να διατυπώσετε τους γενικούς κανόνες που ισχύουν στην παραγωγή των ουσιαστικών σε **-ιση** και **-ηση**;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

ΣΤ. Παιχνίδι γλωσσικής επίγνωσης

Φτιάξτε ένα σταυρόλεξο με δύο ορισμούς και δύο παραδείγματα χρήσης ουσιαστικών σε **-μμα** ή **-μα** ή/και **-ιση** ή **-ηση**.

- ☞ Σημ. 1: Επιλέξτε, όσο αυτό είναι δυνατόν, σαφείς ορισμούς.
- ☞ Σημ. 2: Παραδείγματα χρήσης των λέξεων που επιλέγετε μπορείτε να αναζητήσετε σε αυθεντικά σώματα κειμένων, βλ. λ.χ. [Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων](#).
- ☞ Σημ. 3: Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την εφαρμογή EclipseCrossword, που έχει εγκατασταθεί στην *Επιφάνεια Εργασίας* του υπολογιστή. Οδηγίες χρήσης θα βρείτε στην ιστοσελίδα [Ψηφιακές εφαρμογές ανοιχτού κώδικα](#).